

Studieplan

til

Vidar Kristensen:

Salmeglede!

Introduksjon til *Norsk salmebok 2013*

Eide forlag 2013

Målgruppe: Bibelgrupper og studiegrupper i menigheter i Den norske kirke

Læringsmål: Bli kjent med innholdet i *Norsk salmebok 2013*

Nødvendig materiell: *Norsk salmebok 2013* og heftet *Salmeglede!*

Ramme for opplegget

For å få støtte gjennom Kristelig studieforbund (www.k-stud.no) må gruppa arbeide sammen i minst åtte timer. Dette studieopplegget legger opp til fire samlinger av to timers varighet, men det kan utvides med en femte samling, slik at opplegget tar ti timer. Den femte samlingen (som handler om tilblivelsen av boka) kan også brukes som oppstart første dag gruppa samles. Innledningskapitlet, «Hvordan ta den nye salmeboka i bruk?», kan gruppedeltakerne gjerne lese som oppvarming før samlingene.

Hvordan arbeider en god studiegruppe?

Deltakerne i gruppa utvikler i fellesskap nye kunnskaper og ferdigheter om et tema ved hjelp av disse pedagogiske metodene og læringsressursene:

- Dialog, drøftelser, erfaringsutveksling og deling av kunnskap mellom deltakerne.
- Dette kan kombineres med innhenting og bearbeiding av kunnskap gjennom ulike former for studiemateriell (studiehefter, samtaleopplegg m.m.), oppslagsbøker, internett, aviser, film og/eller innledning til samtale.
- Noen studiegrupper har en gruppeleder (prosessleder og tilrettelegger), noen har en faglig veileder (lærer), og noe praktiserer kollektivt lederskap (ingen fungerer som gruppeleder).

Samtale og sang

Salmer er primært til for å synges. Det er flott om én eller flere i gruppa kan akkompagnere på et instrument (piano, gitar osv.), men det er ikke et krav. Men at noen i gruppa er stø på melodiene, er i alle fall en kjempefordel. Dersom det er vanskelig å få til brukbar allsang i gruppa, går det an å finne fram til innspillinger av sanger og synges sammen med en cd eller en musikkfil. Veldig mange av salmene i salmeboka finnes i mer eller mindre gode versjoner på YouTube.

Det er selvsagt også mulig å legge opp gruppearbeidet som et rent tekststudium, dersom sang og musikk blir for krevende. *Salmeglede!* er i hovedsak konsentrert om tekstene og forfatterne, med bare noen korte sideblikk til komponistene.

Innhold

1. samling

Hva er nytt i *Norsk salmebok 2013?* – 1

Hftet side 13–22

2. samling

Hva er nytt i *Norsk salmebok 2013?* – 2

Hftet side 22–30

3. samling

Hva er med av arvegodset? – 1

Hftet side 31–43

4. samling

Hva er med av arvegodset? – 2

Hftet side 43–50

5. samling – gjennomføres av grupper som er interessert

Hvordan er *Norsk salmebok 2013* blitt til?

Hftet side 51–67

1. samling

Hva er nytt i *Norsk salmebok 2013?* – 1

Heftet side 13–22

Forberedelse

Det er en stor fordel om deltakerne har lest gjennom teksten i heftet før gruppesamlingen, og gjerne lest en del av salmetekstene som er nevnt.

Hver av gruppedeltakerne velger seg én av salmene som er nevnt i det aktuelle avsnittet (eller en annen salme som er skrevet i samme periode), og forbereder seg på å si noe om denne salmen – om bakgrunnen (hvis det er mulig å finne ut) og hva som gjør at hun eller han velger akkurat denne salmen.

Oppstart

Hvis gruppa er nyetablert og ikke alle kjenner alle fra før, bør en begynne med en kort presentasjonsrunde. Det er fint om hver deltaker kan si kort hvorfor hun eller han har lyst til å være med på dette gruppeopplegget.

Syng gjerne salmen på nr. 1, *Herre Gud, ditt dyre navn og ære*, til åpning. Den er kanskje den mest kjente norske salmen, og den står som prolog i salmeboka.

Tre forfattere

Begynn med de tre salmedikterne Ellingsen, Skeie og Hoem.

- Hva vet dere om dem?
- Hvilke av tekstene deres kjenner dere godt? Hva synes dere om dem?
- Hva skjenneretegner språk, stil og tematikk i salmene til disse forfatterne?

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme av en av disse tre dikterne, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

Artister og nordnorske stemmer

Flere kjente artister har skrevet tekster og/eller melodier som er med i salmeboka. Noen av dem er nevnt i heftet. Slå opp i forfatterregisteret på side 1380 i salmeboka og komponistregisteret på side 1397 og se hvilke salmer de nevnte artistene står bak.

- Hva tenker dere at disse artistene har fått plass i salmeboka?
- Les Ylva Eggehorn's tekst på nr. 364 i salmeboka, oversatt av Øystein Thelle. Hvilke formuleringer legger dere spesielt merke til, og hva tenker dere om disse formuleringene? Syng gjerne salmen med Benny Anderssons melodi etter å ha snakket om den.
- De nordnorske salmene som er nevnt, er alle skrevet på nordnorske dialekter. Hva synes dere om at dialekter fra ulike landsdeler har fått plass i salmeboka?

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme som er omtalt i disse to avsnittene, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

Tidstypiske temaer

Miljø, rettferdighet og barn/trosopplæring er temaer som har vært viktige i kirken i mange år nå. Dette har satt spor i salmeboka (se f.eks. det tematiske registeret side 1412–1417).

- Hvorfor er det viktig for kirken å ha salmer som dagsaktuelle temaer?
- Hvilke av sangene som nevnes i avsnittet, kjenner dere godt? Hva synes dere om dem?

• Les Sølvi Ann Fættens tekst på nr. 650 i salmeboka. I hvilken grad synes dere bønneformuleringene i denne salmen passer for dere? Syng gjerne salmen med Åshild Watnes melodi etter å ha snakket om den.

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra avsnittet *Tidstypiske temaer*, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

2. samling

Hva er nytt i *Norsk salmebok 2013?* – 2

Heftet side 22–30

Forberedelse

Det er en stor fordel om deltakerne har lest gjennom teksten i heftet før gruppesamlingen, og gjerne lest en del av salmetekstene som er nevnt.

Hver av gruppedeltakerne velger seg én av salmene som er nevnt i det aktuelle avsnittet (eller en annen salme som er skrevet i samme periode), og forbereder seg på å si noe om denne salmen – om bakgrunnen (hvis det er mulig å finne ut) og hva som gjør at hun eller han velger akkurat denne salmen.

Samisk og kvensk

De fire språkgruppene har hatt hver sine komiteer som har valgt salmene. De har litt ulik profil på utvalget ved at noen har valgt flere salmer som er oversatt fra andre språk, mens andre har latt større vekt på originalsalmer fra eget språkområde. Salmene er listet opp i registeret på side 1421–1422.

- Hva tenker dere om at salmer på samiske språk og kvenske salmer har fått plass i salmeboka?
- På hvilken måte kan disse salmene være med på å berike kirkesangen?
- Les den lulesamiske salmen på nr. 215 i salmeboka (skrevet av Kurt Tore Andersen, oversatt til svensk av Valborg Mangs Märak). Sammenlikn denne salmen med nr. 199, *Å salige stund uten like*. Hvilke likheter og forskjeller ser dere i skildringen av møtet mellom Maria Magdalena og Jesus i de to salmene? Syng gjerne nr. 215 med Oddmund Paulsens melodi etter å ha snakket om salmen.

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra avsnittet om samiske og kvenske salmer, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

Den verdensvide kirken

Se på lista over salmer fra fjerne strøk på side 1418.

- Hvilke av disse salmene er dere kjent med, og hvordan ble dere kjent med dem?

- Les salmen *Solbarn, jordbarn* på nr. 26, skrevet av Shirley Elena Murray frå New Zealand og oversatt av Eyvind Skeie. Den bruker uvanlige ord om Jesus: solbarn, jordbarn, stjernebarn. Hva tenker dere om disse bildene?
- Salmen skildrer barn med svært ulike oppvekstkår. Hva har disse barna opplevd? Hva tenker dere om at vold og overgrep mot barn tematiseres i salmeboka?
- Syng gjerne nr. 26 med melodi av amerikaneren Carlton Young.

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra avsnittet om salmer fra den verdensvide kirke, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

Taizé og Iona

De to åndelige inspirasjonsstedene i henholdsvis Frankrike og Skottland, er godt representert i salmeboka. Det er en oversikt over dem på side 1419–1420.

- Har noen i gruppa besøkt Taizé eller Iona, eller har noen erfaring med disse salmene? Fortell i så fall om erfaringene.
- Hva tenker dere om at det ca 60 melodier i salmeboka (inkludert alle fra Taizé) som har firestemmig sats i notebildet?
- Hva tenker dere om det å skrive nye salmetekster til velkjente melodier?

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra Taizé eller Iona, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

Spirituals, gospel, lovsang og viser

I disse to avsnittene er det et ganske bredt spekter av salmer, mange av dem på engelsk. Det er noe nytt i en hovedsalmebok for Den norske kirke.

- Hva synes dere om at slike sjangrer har fått plass i salmeboka?
- Se på teksten på nr. 387, *Evige Gud, vi tilber deg*. I hvilken grad synes dere dette er en tekst dere kan legge hjertet deres i å synge?
- Syng gjerne denne sangen med tekst og melodi av tidligere Stavanger-biskop Sigurd Lunde.

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra disse avsnittene, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

3. samling

Hva er med av arvegodset? – 1

Heftet side 31–43

Forberedelse

Det er en stor fordel om deltakerne har lest gjennom teksten i heftet før gruppesamlingen, og gjerne lest en del av salmetekstene som er nevnt.

Hver av gruppedeltakerne velger seg én av salmene som er nevnt i det aktuelle avsnittet (eller en annen salme som er skrevet i samme periode), og forbereder seg på å si noe om denne

salmen – om bakgrunnen (hvis det er mulig å finne ut) og hva som gjør at hun eller han velger akkurat denne salmen.

Oldkirken og middelalderen

I disse avsnittene er det lagt vekt på å vise tidstypiske trekk i salmene.

- Se på teksten på nr. 2, *Folkefrelser til oss kom*, skrevet av Ambrosius som var biskop i Milano. Slå samtidig opp *Den apostoliske trosbekjennelsen* på side 1145/1146, og les den andre artikkelen (annet avsnitt). Hvilke ledd i trosbekjennelsen finner dere igjen i salmen?
- På nr. 122 står en engelsk middelaldersang som Svein Ellingsen har oversatt til norsk, og som Iver Kleive har laget en vakker melodi til. Det er blitt et vellykket møte mellom middelalderen og vår tid. Hva tenker dere om bildet med rosen og rosens frukt? Hva tenker dere om at de latinske ordene fra originaltensten er bevart? Syng gjerne salmen.

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra disse avsnittene, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

Fra Luther til og med Paul Gerhardt

- På nr. 745 står en av salmene Luther skrev i 1524. Les teksten, og se i hvilken grad det som er sagt om Luther-salmene i heftet, også gjelder for denne salmen.
- Ludämilia Elisabets salme *Sørg du for meg, Fader kjær* står på nr. 310. Se på teksten. Den er godt over 300 år gammel. I hvilken grad er dette en tekst dere føler dere kan legges hjertet i når dere synger den? Hvilke formuleringer synes dere eventuelt det er vanskelig å bruke?
- Ikke alle salmer passer i enhver situasjon. Hva gjør dere når det synges en salme i kirken som overhodet ikke passer med deres egen livssituasjon og følelser?

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra disse avsnittene, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

Fra Kingo til og med Nordahl Brun

På slutten av 1600-tallet kommer norske salmediktere på banen for fullt, selv om det fortsatt er danske forfattere som forsyner oss med flest nye salmer.

- Det er mye av Kingos livsvisdom som foldes ut i salmen på nr. 466. Bruk litt tid på denne teksten. Hva tenker dere om Kingos beskrivelse av forholdet mellom dette livet og et framtidig liv i himmelen? Syng gjerne salmen med den gamle visemelodien den har i salmeboka.
- Petter Dass tolket som kjent hele Luthers lille katekisme på vers. I Katekismus-sangene er det tre nattverdsalmer, og den første av dem står på nr. 606 i salmeboka – det vil si: der står fem av de opprinnelig 34 versene! Se på teksten. Petter Dass har ment at salmen skal lære dere noe om nattverden. Hva forteller den om måltidet Jesus innstiftet?
- Brorsons hefte med julesanger fra 1732 er et spesielt fenomen i salmehistorien. Det at halvparten av salmene fra heftet fortsatt er i bruk, forteller mye om hvordan disse sangene har slått an. Salmen *Den yndigste rose* på nr. 35 regnes som et av Brorsons mest poetiske dikt, som rager høyt innenfor nordisk poesi. Slå opp teksten og snakk om hvordan Brorson bruker og varierer rosebildet fra vers til vers.

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra disse avsnittene, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

4. samling

Hva er med av arvegodset? – 2

Heftet side 43–50

Forberedelse

Det er en stor fordel om deltakerne har lest gjennom teksten i heftet før gruppesamlingen, og gjerne lest en del av salmetekstene som er nevnt.

Hver av gruppedeltakerne velger seg én av salmene som er nevnt i det aktuelle avsnittet (eller en annen salme som er skrevet i samme periode), og forbereder seg på å si noe om denne salmen – om bakgrunnen (hvis det er mulig å finne ut) og hva som gjør at hun eller han velger akkurat denne salmen.

Fra Grundtvig til Fanny Crosby

- Grundtvig har en enormt stor posisjon i dansk salmesammenheng. Men han er stor i Norge også. Pinsesalmen på nr. 232, *I all sin glans nu står solen*, er blitt stadig mer brukt også her i landet. Se på teksten. Hva forteller den om Åndens gjerninger? Er det noe som overrasker dere i det bildet Grundtvig tegner av Den hellige Ånd?

- Lina Sandells sanger har vært folkeeie i Norge lenge før de kom inn i en norsk kirkesalmebok i 1985. Nå har de vært en del av kirkesangen siden den gang. Salmen på nr. 489, *Blott en dag, ett ögonblick i sänder*, gir sterkt uttrykk for trygghet og tillit til Gud. Hva forteller denne teksten dere om Lina Sandells gudstro? I hvilken grad kan dere legge hjertet i å synge denne salmen?

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra disse avsnittene, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

Landstad og Blix

Magnus Brostrup Landstad og Elias Blix har begge hatt enorm betydning for hvordan *Norsk salmebok 2013* ser ut i dag – mer enn hundre år etter at de gjorde sitt banebrytende salmearbeid.

- I heftet blir det kommentert at Landstads salmer er fulle av bibelallusjoner. Ta for dere salmen på nr. 13, *Jeg løfter opp til Gud min sang*, og slå opp alle bibelhenviisningene som står midt på side 47 i heftet. I hvilken grad synes dere at dere er godt nok kjent i Bibelen til å oppdage slike bibelallusjoner når dere synger salmer? Føler dere eventuelt behov for å bli bedre kjent i Bibelen?

- Blix er den første store salmedikter som skrev på nynorsk. Mange av salmene er inspirert av naturen, ikke minst den nordnorske naturen. Hans vårsalme på nr. 844, *No livnar det i lundar*, er en av hans mest kjente salmer. Slå opp salmen i salmeboka. Se hvordan Blix bruker det som skjer i naturen, som et bilde på noe annet. Hva bruker han bildet til? Hva er vårsamens dypeste innhold?

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra disse avsnittene, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

1900-tallet

- Olaf Hillestads salme på nr. 299, *Vårt sinn er fylt med glede*, er et godt eksempel på de nye salmene som ble til på 1960-tallet. Den er skrevet som en aktuell versjon av den gamle, oldkirkelige salmen på nr. 275, *O store Gud, vi lover deg* (Te Deum laudamus). Se på begge

salmene. Hvis dere ikke hadde visst når disse salmene var skrevet, hva er det ved tekstene som likevel kunne fått dere til å tidsbestemme dem sånn omtrentlig?

- Liv Nordhaug har ti egne salmer og én oversettelse i *Norsk salmebok 2013*. Hun har et enkelt og hverdagsnært språk i tekstene. Salmen på nr. 719, *Vår Far, vi må bekjenne*, viser at en tekst fra 1975 faktisk er enda mer aktuell i dag. På hvilken måte kan denne teksten utfordre deres egen livsstil? Syng gjerne salmen med den svenske folketonen.

Dersom noen i gruppa på forhånd har valgt seg ut en salme fra disse avsnittene, kan hun eller han få si noe om salmen nå. Syng salmen sammen etterpå (eventuelt les den høyt).

5. samling – gjennomføres av grupper som er interessert

Hvordan er *Norsk salmebok 2013* blitt til?

Heftet side 51–67

Forberedelse

Det er en stor fordel om deltakerne har lest gjennom teksten i heftet før gruppesamlingen. Her er det prosessen med salmebokarbeidet som står i sentrum, ikke primært de enkelte salmene. I utgangspunktet er det antakelig mindre å diskutere enn på de andre gruppesamlingene. Det dreier seg mer om å få et innblikk i en prosess.

For å bryte opp gjennomgangen litt, er det fint om hver av gruppedeltakerne velger seg en salme på forhånd, og at gruppa synger de valgte salmene ved passende anledninger på gruppesamlingen.

Vedtaksprosessen

Kapitlet starter med den aller siste fasen i salmebokprosessen, nemlig sluttbehandlingen fram til vedtaket i Kirkemøtet i april 2012. Det fortelles at både Kirkerådet og Kirkemøtet gjorde noen endringer i utvalget av salmer, noe de selvsagt hadde full rett til å gjøre. Det er disse organenes plikt å sørge for at sluttresultatet blir så godt som mulig.

- Sangen *Kringsatt av fiender* («Til ungdommen») av Nordahl Grieg og Ernst Mortensen ble mye diskutert i sluttfasen, men Kirkemøtet sa til slutt nei til å ha den med. Sangen står derfor ikke i salmeboka, men dere finner den lett f.eks. ved å søke opp «Til ungdommen» på Wikipedia. Hva tenker dere om Kirkemøtets vedtak om ikke å ha den med i salmeboka?

Arbeidet fram til mars 2010

- Tanken om å lage en salmebok i to bind med 1150 salmer, fikk ikke tilstrekkelig støtte i høringen. Hvor klokt synes dere det var at det ble besluttet å lage ny salmebok i ett bind?
- Da *Norsk Salmebok* kom i 1985, var det ca 60 år etter forrige nye kirkesalmebok i Den norske kirke. Hva synes dere om å utgi en ny salmebok «bare» 28 år etter forrige salmebok?

Arbeidet etter mars 2010 til flere tekster

- Prosjektgruppa har ment at de gjorde et lurt valg ved hele veien å synliggjøre arbeidet sitt på Internett. Det førte til mange gode innspill utenfra. Hva tror dere er fordeler og ulemper ved å ha full åpenhet i noe som i utgangspunktet er en krevende prosess?

- På de til sammen 991 numrene i salmeboka er det 1264 tekster. Det vil si at mange salmer har mer enn én tekst på samme nummer. Dette er en videreføring av noe som begynte med *Salmer 1997*. Hvis en skulle hatt et eget nummer for hver tekst, ville salmeboka endt opp med 1264 nummer, og sprengt rammen for salmetavlene i svært mange kirker. Hva tenker dere om den løsningen som ble valgt?

Fra musikkspørsmål til grafikk

- I tillegg til den store *Norsk koralbok 2013* er det nå utgitt en mindre utgave: *Norsk koralbok 2013 – liten utgave / lita utgåve*. Denne boka vil antakelig mange finne tjenlig til hjemmebruk. En bok med besifring til alle salmene er noe som har manglet ved tidligere salmebokutgivelser. Hva tenker dere om at en slik bok nå er kommet?

- Bønneboka er blitt svært godt mottatt av dem som har tatt den i bruk. Har dere gjort dere kjent med Bønneboka (begynner på side 1131, der dere ser en grå stripe i bokblokk)? Bruk gjerne noen minutter til å finne en bønn dere liker, og les disse bønnene for hverandre.

- Slå opp på side 10–11. Her finner dere informasjon om symboler og forkortelser som er brukt i boka. Finn eksempler på salmer der symbolene er brukt.

- Hvert av de ti hovedkapitlene i salmeboka har et eget symbol nederst på sidene, som er forklart i heftet. I hvilken grad synes dere disse symbolene gir hjelp til å orientere dere i salmeboka?